

La contradictòria transformació de l'Aràbia Saudita

Bernhard Zand
© Der Spiegel

ELS governants de l'Aràbia Saudita no donen gaire importància al fet que els anomenin "rei". De reis al món n'hi ha molts. S'estimen més que els anomenin "Guardians de les dues Mesquites Sagrades", en referència a la Meca i Medina. Sona modest, però denota una afirmació de poder que va molt més enllà del regne.

La Meca i Medina són dos dels llocs més sagrats per als musulmans, on va en pelegrinatge gent de tots els continents, des de Bòsnia fins a l'Amèrica del nord, des de Nigèria fins a Malàisia. El 2010, hi van pelegrinar 12 milions de persones, i es preveu que aviat les xifres augmentin a 20 milions. Això vol dir que la Gran Mesquita demana una ampliació constant.

Ara s'estan ampliant al doble els terrenys que ocupa, que ja són tan grans que hi cabrien unes quantes basíliques de Sant Pere. S'estan buidant muntanyes senceres per ampliar un edifici que simbolitza la glòria de l'islam. I també la casa dels Saïd. La nova ala portarà el nom del difunt rei Abdul·là i l'ampliació següent, que ja està en fase de planificació, tindrà el nom del seu successor, Salman ibn Abd-al-Aziz al-Saïd.

El nou rei fa un any que ocupa el tron. Atès l'entusiasme que dedica a la nova feina, sembla que vol passar a la història com un dels millors reis des de Saladí. Va ser ell, el primer "Guardià de les Mesquites Sagrades", qui va unir els musulmans al segle XII, qui va expulsar els croats i va conquerir Jerusalem.

En aquests 12 mesos, Salman ha

Durant el seu regnat, el rei Salman ibn Abd-al-Aziz al-Saïd ha gestat un nou rol de lideratge per a l'Aràbia Saudita. Però els seus canvis estan plens de contradiccions i potser només portaran més inestabilitat a la regió.

redreçat el reialme i ha reafirmat el seu paper de lideratge a l'Orient Mitjà. Tradicionalment, els reis saudites més aviat han amagat el poder, en comptes de fer-ne gala. Han fet servir la riquesa del petroli per donar suport a grups i règims amics i han creat una xarxa de predicadors que difonen la seva versió radical de l'islam arreu del món.

El reialme, que abans actuava amb secretisme, ara ho fa sense reserves. A Egipte dóna suport financer als generals que han tornat a aconseguir el poder. Promou grups armats a Líbia, Síria i l'Iraq. Al Iemen ha iniciat una guerra contra les milícies houthis aliades amb el seu rival, l'Iran. Ningú, potser ni tan sols Israel, té més por de l'hegemonia iraniana a l'Orient Mitjà que l'Aràbia Saudita.

El paper de Riad en el món àrab és semblant al de Berlín a Europa; però, a diferència de la cancellera Angela Merkel, el rei té pocs dubtes. La pregunta que ens fem és: a banda de les seves dimensions, riquesa i ambició, l'Aràbia Saudita pot satisfer les expectatives del seu nou rei?

No és clar si el seu lideratge serà capaç de portar la pau a l'Orient Mitjà i si pot transformar un país que depèn de les exportacions de petroli en una economia moderna. També falta veure si pot liberalitzar el seu arcaic sistema de govern i posar fi al poder dels líders religiosos.

La nova generació

Abans de ser rei, Salman ibn Abd-al-Aziz va ser durant 50 anys governador de Riad i després va ocupar el càrrec de ministre de Defensa del país. Ni tan sols va esperar-se fins al funeral del seu predecessor, Abdul·là, per començar les transformacions. El vespre del 23 de gener, el primer dia com a rei, va acomiadar membres influents del personal d'Abdul·là i en poques setmanes va haver substituït diversos membres del gabinet. Tres mesos i mig més tard, va modificar la línia de successió.

D'aquesta manera, Salman –de 80 anys, que no és gaire més jove que el seu predecessor, que és malaltís i, segons diuen els qui l'han visitat, "sovint divaga"– va iniciar un canvi generacional llargament esperat a l'Aràbia Saudita. Més de dues tercers parts de la població tenen menys de 30 anys. El rei Abdul·là tenia 90 anys quan va morir-se, i la mitjana d'edat del seu gabinet era de 65 anys.

Tots els governants saudites des del 1953 han sigut fills del rei fundador, Abd-al-Aziz, conegut com a Ibn Saïd. Salman serà l'últim d'aquests fills que governarà el país, i el seu successor serà el primer nét. Salman va destituir el seu germanastre Muqrin com a príncep hereu i el va substituir pel seu nebot, Muhammad ibn Naief, de 55 anys. Tots dos homes són membres de la influent branca

El rei Salman Bin Abdulaziz Al Saïd.



familiar Sudairi, descendents d'Ibn Saïd i la seva esposa preferida, Hassa bint al-Sudairi. El nou príncep hereu va formar-se als Estats Units i se'l considera un enèrgic ministre de l'Interior.

Però la decisió més espectacular de Salman va ser nomenar segon príncep hereu el seu fill Mohammed. Al príncep, que té uns 30 anys, se'l coneix per ser irascible i impulsiu, però pel que sembla accepta l'autoritat del seu cosí, el primer príncep hereu. A diferència del primer príncep hereu, Mohammed ibn Salman no va estudiar a Occident. Li agrada més el Japó, on va passar la lluna de mel. Quan va visitar els Estats Units fa unes setmanes, el president Barack Obama el va descriure com una persona "extremadament informada" i "sàvia tot i l'edat". La premsa saudita, que durant mesos havia pregonat el fill del rei com un salvador, es va mostrar agraïda davant les paraules d'Obama.

La quantitat de poder concentrat en mans del príncep hereu no té paran-

gó en la història del país. Com a cap d'Estat, controla l'accés al rei. Presideix el Consell d'Afers Polítics i de Seguretat i també dirigeix la companyia petroliera estatal, Saudi Aramco, i el fons d'inversió governamental.

A més d'aquestes funcions, el jove príncep hereu és ministre de Defensa i, com a tal, ha dirigit els bombardejos de les forces aèries saudites contra posicions de les milícies houthis al Iemen durant els darrers dos mesos i mig. El país ja havia participat en operacions militars abans: com a aliat dels Estats Units a la guerra del Golf del 1991, i com a aliat d'Egipte, Jordània i Síria a la guerra dels Sis Dies, el 1967, però ara ha format la seva pròpia aliança i ha començat una guerra.

Un franc tirador amateur

La frontera amb el Iemen recorre les muntanyes de l'extrem sud del reialme saudita, a una hora amb cotxe de la ciutat portuària de Jizan. Abu Ubaid, un

franc tirador, està situat a l'avançada de Musharak des de començament d'abril. Observa pel punt de mira un turó cobert de matolls, cap a un extrem remot de la frontera. De vegades un ramat de cabres passa pel seu camp de visió; d'altres, el segueix un altre ramat, però d'altres veu una camioneta a l'horitzó. Aleshores envia un informe al comandant del post, que el transmet a les forces aèries. Abu Ubaid encara no ha disparat ni una sola bala en aquesta guerra. "Però no dubtaria ni un segon a fer-ho", afirma.

La coalició liderada per l'Aràbia Saudita va començar els atacs aèries al Iemen a final de març. El seu objectiu és aturar la rebel·lió de les milícies houthis i forçar les faccions enfrontades a asseure's a la taula de negociacions. En part ha tingut èxit, ja que algunes de les faccions hostils tenen previst reunir-se a Ginebra per iniciar converses.

Tanmateix, en les primeres 10 setmanes des de l'inici dels bombardejos, han mort 2.000 civils, s'han destruït



Saudita i l'Iran, no parlin entre ells, no hi haurà pau.

Mentre el món àrab continuï sent una de les regions més endarrerides del món, no aconseguirà sortir de la seva profunda crisi. Perquè això passi, el marcat contrast entre l'extrema riquesa dels països del Golf i la pobresa de l'Àfrica s'ha de reduir, juntament amb la desesperació en grans zones del Llevant i el desastre humanitari al Iemen i Síria.

Fins ara, l'Aràbia Saudita, que té uns ingressos per càpita més alts que molts països europeus, ha tingut pocs motius per reflexionar sobre el seu model econòmic. El seu lideratge no va ser escombrat per la Primavera Àrab, ni tan sols desafiat, com els règims dels veïns Bahrain i Oman. Això va ser sobretot perquè els governants saudites han distribuït la riquesa per tot el país amb habilitat patriarcal. L'acord tàcit era que els diners compraven l'obediència.

Però aquest contracte social fa temps que ha arribat al límit. La població, avui dia d'uns 30 milions, creix de pressa i podria arribar als 45 milions cap al 2050.

Al mateix temps, el preu del petroli ha baixat de 140 dòlars a 60 dòlars el barril els últims set anys. Ara es produeix petroli d'esqu Coast a l'Amèrica del nord, i l'Iran podria tornar al mercat petroler internacional, cosa que faria improbable que hi hagués un augment substancial dels preus. Riad necessita un preu del petroli d'uns 100 dòlars per mantenir un pressupost equilibrat.

El futur del petroli

El ministeri per al Petroli està situat en un edifici modest de Riad, un gratacels utilitari amb una façana que imita els arcs apuntats dels edificis sagrats islàmics. Si els forats de l'ascensor no s'haguessin fet semblants a plataformes petrolieres i els ascensors no semblessin barrils de petroli, l'edifici també podria ser un banc o un hospital.

Ibrahim al-Muhanna, assessor proper al ministre per al Petroli, Ali al-Naimi, ocupa un gran despatx. A diferència del ministre, les paraules del qual podrien afectar milers de milions de dòlars als mercats de matèries primeres, al-

Muhanna pot parlar amb més llibertat. Atès que el petroli sempre ha sigut un element clau de la política saudita, ell sap molt bé cap a on va el país.

“Els nord-americans s'estan retirant de l'Orient Mitjà. Si deixen un buit a la regió, algú altre l'omplirà”, diu al-Muhanna. Ho podrien fer tres països, explica: Turquia, l'Iran o l'Aràbia Saudita. El reialme saudita és el més fort dels tres ara mateix, afegeix, perquè és el que té més aliats.

Al-Muhanna, d'uns 65 anys, ha viscut tantes guerres i crisis que sembla no immutar-se pel caos de Síria, la desintegració de l'Iraq i el declivi d'Egipte. La seva visió del món no ha canviat, diu: l'Aràbia Saudita es mantindrà estable, encara que l'Orient Mitjà s'enfonsi en el caos. “Hem subministrat petroli al món durant els últims 60 anys. La demanda d'Europa va de baixa i els Estats Units han descobert les seves reserves de petroli d'esqu Coast, però els nostres mercats a la Xina, l'Índia i Indonèsia estan creixent”. Avui dia l'Aràbia Saudita exporta tres quartes parts del seu petroli a l'Àsia.

El ministeri per al Petroli també afronta un canvi generacional. El quart fill del rei Salman és considerat un possible successor del ministre, que ocupa el càrrec des del 1995. El país ha anunciat repetidament i encara mai no ha complert la promesa de canviar radicalment el seu model de negoci –petroli per al món– i reduir la seva dependència de l'or negre. El Govern encara obté el 90% dels ingressos a partir de les exportacions de petroli.

Avui l'Aràbia Saudita té prop de 8 milions de treballadors estrangers, o gairebé un terç de la població. Sense ells no funcionaria pràcticament res. Fins fa poc anys, la majoria dels saudites treballava per al Govern, però ara el reialme amb prou feines pot permetre's tanta burocràcia. Molts joves estan sense feina, mentre que ciutadans més grans treballen en opulentes oficines i palaus governamentals.

La majoria de països veïns han modernitzat la seva economia i han eliminat la dependència del petroli. Els Emirats Àrabs Units se centren en la logística i l'aviació i el comerç, mentre que Oman i Qatar promouen el turisme.

L'Aràbia Saudita té platges abandonades, deserts magnífics i antics llocs emblemàtics, però aquests punts atractius amb prou feines s'aprofiten o es promoci- →

→ onen. El país inverteix milers de milions de dòlars en la seva infraestructura i té pensat desenvolupar la seva indústria i atreure empreses estrangeres. Tanmateix, aquesta evolució és a les beceroles i cal superar considerables obstacles burocràtics. L'Àrab Saudita podria continuar dependent del petroli durant força temps.

“Fa dècades que es parla de posar fi a l'era del petroli”, diu al-Muhanna, el funcionari del Ministeri per al Petroli. “Sí, un dia passarà, però no els pròxims 10 o 20 anys”. L'última gota de petroli sortirà d'aquest país, diu. És un missatge de confiança, però no de canvi.

Part 2: El pacte enverinat

Un dia de primavera uns tres mesos després d'accedir al tron, el rei Salman va visitar Diriyah, als afores de Riad. Diriyah, la primera capital de la nació saudita, va ser declarada Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO fa cinc anys. El dia de la visita, Salman va anunciar que tenia previst destinar milions a reconstruir els antics edificis de maons d'argila de la ciutat. El pressupost total per al projecte era de 500 milions. El Govern esperava que Diriyah atragués desenes de milers de visitants en dos anys, un cop s'haguessin acabat les reformes.

Fa prop de 270 anys, a Diriyah, la tribu dels Saïd va formar una aliança amb el clan d'un home anomenat Mohammed ibn Abd-al-Wahhab. Va ser un predicador influent que va declarar que tot allò que es desviava de la interpretació estricta de l'Alcorà era obra del diable. Va prohibir als fidels escoltar música, venerar sants o idolatrar monuments. Va ser el fundador del wahhabisme, la rígida doctrina estatal i cultura del *takfir*, que defineix tots aquells que no obeeixen aquestes normes com a infidels i els persegueix. Aquest és el nucli teològic enverinat que lliga el wahhabisme amb grups terroristes com Al-Qaida i l'autoproclamat Estat Islàmic.

El pacte encara és la base de l'Àrab Saudita avui dia. La família Saïd representa la seva casta seglar i la ideologia wahhabita configura l'elit religiosa. Ni tan sols el xoc dels atacs de l'11 de setembre del 2001, en què 15 dels 19 atacants eren saudites, no va trastocar l'aliança.

Quan polítics i activistes pels drets humans occidentals critiquen el país perquè no permet als cristians construir esglésies ni mostrar públicament símbols religiosos, els diplomàtics saudites



solen recórrer a una comparació. Diuen que el seu país no és una nació en el sentit convencional. Com que acullen les dues mesquites sagrades, argumenten, l'Àrab Saudita s'hauria de comparar amb el Vaticà. Així és com es veu el país a si mateix, i virtualment no tolera la discrepància. No tan sols els cristians, sinó també els membres de grups musulmans amb una interpretació de l'islam que difereix de la dels wahhabites han d'anar molt en compte.

Qualsevol comportament que s'allunya del consens és estrictament sancionat i la segregació per gènere és una política nacional. Tanmateix, els joves saudites han començat a adoptar un ampli ventall d'estils de vida. Quan viatgen pel món, fan servir internet i miren televisió per satèl·lit, començar a qüestionar per què el seu país prohibeix coses que estan permeses en altres països musulmans, com Egipte i Indonèsia.

Permetre la diversitat significaria abandonar la severa doctrina wahhabita i requeriria la valentia d'enfrontar-se als líders religiosos. Però el rei Salman no té cap intenció de fer trontollar el pacte fet a Diriyah, tot al contrari. El seu predecessor, el rei Abdul·là, va ser un reformador prudent que va promoure la modernització del sistema educatiu i l'educació de les dones. Va destituir dos dels experts legals més radicals que s'oposaven a les reformes, un dels quals fins i tot havia defensat l'assassinat dels productors televisius "amorals". Salman els ha rehabilitat tots dos.

Ha nomenat un ultraconservador com a cap de la policia religiosa, que són els guardians del wahhabisme. El nombre d'execucions ha augmentat dràsticament amb Salman. Com a mínim 90 persones han estat decapitades des de començament d'any, gairebé tantes com tot l'any passat. S'acaba de confirmar també



PELEGRINATGE. El 2010, 12 milions de persones van sortir de pelegrinatge anual a la Meca, i es preveu que augmenti el nombre a 20 milions en breu. Baix, Mohammed ibn Salam, príncep hereu, el qual presideix el Consell d'Afers Polítics i de seguretat i també dirigeix la companyia petrolera estatal, Saudi Aramco.

el càstig draconian per al blogaire Raïf Badawi, condemnat a 10 anys de presó i a mil fuetades per "insultar l'islam".

Un assessor de l'antic rei diu que Salman vol "ampliar més la tenda, perquè tothom tingui un sostre". Aquesta tenda, pel que sembla, només acull persones que, respecte al futur, tan sols miren al passat.

Un rebel amb contradiccions

Una visita a Mohsen al-Awaji subratlla la dificultat i les contradiccions del pacte dels governants amb els wahhabites.

En una paret del despatx que té a casa seva, als afores de Riad, hi ha 12 grans pantalles. S'hi poden veure, en temps real i des de qualsevol angle, imatges de qualsevol persona que s'acosta a la casa. "Vull estar preparat", diu al-Awaji rient, "quan tornin a venir-me a buscar".

Ja l'han agafat moltes vegades, fins a dos o tres mesos en una ocasió. En total, al-Awaji ha passat uns quants anys a la presó. L'última vegada el van tancar 11 dies quan els generals a Egipte van fer fora del poder els Germans Musulmans.

Al-Awaji, un home amb barba i amb un intens sentit de l'humor, simpatitza amb els Germans Musulmans i no és l'únic del país que està d'acord amb les seves demandes. "Volem un parlament elegit, una justícia independent i una distribució més equitativa dels ingressos", diu. En somnis, afegeix, ens podríem imaginar que el país es converteix un dia en una monarquia constitucional. "Som una societat tribal, i per això necessitem la família reial, ara mateix. Però això no vol dir que ens encanti", diu.

Les idees d'al-Awaji són perilloses per a la família reial, sobretot quan les proclama a la tele, com fa sovint. L'Àrabia Saudita és una monarquia absoluta. El rei té l'última paraula tant en la política exterior com interior i nomena els membres del Consell de la Xura, una assemblea consultiva. El clergat controla el poder judicial.

No obstant això, al-Awaji també forma part del sistema, amb totes les

seves contradiccions. Critica la família reial, però alhora està compromès amb el fonament religiós en què es basa el reialme. "Sóc wahhabita", declara.

Com a predicador, recapta diners des dels vuitanta per a causes com la dels mujahidins a l'Afganistan i l'ex-líder d'Al-Qaida, Ossama bin Laden. Ara treballa en nom de les autoritats i convenç gihadistes perquè s'entreguin a la policia. És un home de negocis molt viatjat, algú amb qui els diplomàtics occidentals es reuneixen per entendre com pensen els saudites.

Costa d'explicar, fins i tot a al-Awaji, com encaixa tot plegat. Diu que els seus compatriotes, sobretot els fills de famílies tradicionals, estan confusos. "Durant anys els deien com d'honorable era emprendre la gihad contra els infidels, els enemics de l'islam". Després de l'11S hi va haver un canvi radical. "Llavors de cop i volta havíem de tenir la boca tancada quan els helicòpters nord-americans Apache caçaven joves iraquians com si fossin ànecs. Ara no hem de dir res quan els perses i els seus agents persegueixen els nostres germans sunnites, fan servir gas verinós a Damasc, llancen bombes barril a Homs i els fan fora de casa seva a Sanà".

Abans Al-Qaida capitalitzava aquesta mena de contradiccions, diu al-Awaji, i l'"Estat islàmic" fa el mateix avui dia. Centenars, potser milers, de saudites s'han unit al grup terrorista a Síria i l'Iraq, i ara es giren en contra del mateix reialme saudita. A final de maig, uns terroristes suïcides van atacar dues mesquites xiïtes a l'est del país i van matar 30 persones.

El rei haurà de superar tot això un dia, diu al-Awaji. "L'Àrabia Saudita forma part de la comunitat internacional, i això és bo. Però aquest país es va fundar sobre una base que no és la base de la comunitat internacional: la de l'islam pur". Al-Awaji no enveja el nou líder en la seva tasca. "No sé si aquesta contradicció es pot resoldre". •

